

NGƯỜI VIỆT VỚI BIỂN*

HẠNH PHÚC

Việt Nam là một quốc gia thuộc Đông Nam Á bán đảo, có dải bờ biển trải dọc theo bờ Tây Thái Bình Dương. Tính chất bán đảo của Việt Nam không chỉ được quy định bởi bờ biển dài 3.260km, với gần 3.000 đảo lớn nhỏ mà còn do không gian biển Việt Nam rộng lớn và cả chiều sâu của cơ tầng văn hóa biển. Do đó, từ khởi nguyên, biển đã là môi trường sống và giao tiếp văn hóa của người Việt. Cùng với các không gian núi rừng và châu thổ, biển đã góp phần hợp thành, tạo dựng và định diện bản sắc văn hóa, cơ sở kinh tế, tư duy... của nhiều cộng đồng cư dân Việt Nam.

Dưới góc độ nghiên cứu lịch sử, cuốn sách *Người Việt với biển* do PGS. TS. Nguyễn Văn Kim làm chủ biên đã tập trung khai thác và lý giải mối quan hệ giữa đất nước Việt Nam, dân tộc Việt Nam với thế giới bên ngoài qua con đường biển. Cuốn sách là sự tuyển chọn và tập hợp những bài viết hay thuộc một số chương trình nghiên cứu về biển và giao thương trên biển của Bộ môn Lịch sử Thế giới kết hợp với nhóm Nghiên cứu Thương mại châu Á thuộc Khoa Lịch sử, Trường Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội.

Cuốn sách được chia thành 3 nội dung chính: 1. Truyền thống và tư duy hướng biển của người Việt; 2. Vị trí thương mại biển và

quan hệ giao thương; và 3. Ý thức về chủ quyền và an ninh, kinh tế biển. Trong đó, *truyền thống và tư duy hướng biển của người Việt* đề cập đến những huyền thoại về thời lập quốc, những tín ngưỡng tâm linh cho tới những câu chuyện dân gian đời thường cùng những ghi chép được tích lũy qua nhiều thời đại đã dần tạo nên ý thức về biển ngày một rộng lớn và sâu sắc. Trong tâm thức của người Việt, biển Đông là không gian riêng gắn với thời lập quốc. Những hoài niệm về Cha rông - Mẹ tiên, về công lao sinh thành, mở cõi của các bậc Thủy tổ, huyền thoại Lạc Long Quân - Âu Cơ của người Việt và truyền thuyết Hồn Điềm - Liễu Diệp của Phù Nam... đều chứa đựng những triết lý nhân sinh, sự đa dạng và thống nhất của một truyền thống văn hóa Việt Nam. Cơ tầng văn hóa biển cũng được khám phá, phân tích qua các công trình khảo cổ học, nghiên cứu lịch sử, nhân học... Đặc biệt, các công trình khảo cổ học đã phát hiện từ lòng đất những di vật thời tiền - sơ sử của các vùng ven biển, các biển đảo dọc theo chiều dài đất nước từ Bắc đến Nam và tỏa rộng ra biển Đông.

Vị trí thương mại biển và quan hệ giao thương là mặt nổi trội, xuyên suốt và đóng vai trò quan trọng trong hoạt động biển của Việt Nam. Với ưu thế giáp biển và có không gian biển rộng lớn, đã sớm hình thành và phát triển

* Nguyễn Văn Kim (Chủ biên) (2011), *Người Việt với biển*, Nxb Thế Giới, Hà Nội, 608 trang, khổ 16 x 24 cm.

mối quan hệ thương mại trên biển giữa quốc gia Đại Việt với các nước Đông Bắc Á và Đông Nam Á cho đến sự giao tiếp với các Công ty Đông Ấn phương Tây qua từng thời kỳ đã làm khởi sắc nền kinh tế đất nước. Các nghiên cứu cũng cho thấy nhiều vết tích của những thương cảng một thời sôi động: các cảng biển như Kỳ Anh (Hà Tĩnh), Thị Nại - Nước Mặn (Bình Định)... và cả các cảng đảo như Vân Đồn (Quảng Ninh), Chiêm Cảng - Hội An và Cù Lao Chàm (Quảng Nam), Côn Đảo, Phú Quốc... Nhiều dấu tích khách thương đến từ Trung Hoa, Nhật Bản, Ấn Độ, Xiêm La, Chà Và hoặc đến từ Bồ Đào Nha, Hà Lan, Pháp, Anh... vẫn còn ghi lại dấu ấn qua những hồ sơ tư liệu cùng những công trình kiến trúc, những sản vật thương phẩm, những con tàu đắm được phát hiện. Qua đó, có thể thấy khung cảnh về hoạt động hải thương, về sự thịnh suy của các thương cảng và đô thị, sự tấp nập của các tuyến đường hàng hải và các mối giao lưu rộng mở với bên ngoài. Bao trùm lên tất cả là ý thức biển, chính sách biển của các triều đại và hoạt động thương mại biển qua từng thời kỳ, qua những biến động của thời gian.

Ý thức về chủ quyền và an ninh, kinh tế biển trước đây và đặc biệt là hiện nay luôn là vấn đề được quan tâm. Chủ quyền biển đảo của Việt Nam trên các quần đảo Hoàng Sa, Trường Sa và nhiều vùng đảo khác được đề cập thông qua tài liệu ghi chép trong chính sử Trung Quốc và sự quan sát của các thương nhân, giáo sĩ người phương Tây (Bồ Đào Nha, Tây Ban Nha, Hà Lan, Pháp, Anh, Mỹ, Ý...). Tự họ - những người ngoại quốc và các nguồn tư liệu [trong đó đặc biệt là những tấm bản đồ Đông Dương (1658 - 1659), bản đồ Đông Nam Á khoảng năm 1746, An Nam đại quốc họa đồ của Giám mục Taberd năm 1838] đã nói lên một cách khách quan, hiện

thực về chủ quyền của Việt Nam đối với các quần đảo trên biển Đông. Vấn đề chủ quyền, an ninh luôn là vấn đề trọng tâm, thường được đặt lên hàng đầu trong chiến lược phát triển quốc gia. Các nghiên cứu cũng đã chỉ ra rằng xung đột quốc tế ở biển Đông không phải là mới mẻ ở Việt Nam bởi vị trí đặc thù và quan trọng của nước ta trong hệ thống thương mại và chính trị ở châu Á. Tuy nhiên, mức độ đậm nhạt của các xung đột này ở từng thời kỳ, giai đoạn lịch sử khác nhau có sự không giống nhau. Ngày nay việc bảo vệ chủ quyền, giữ gìn an ninh, phát triển kinh tế biển vẫn là nhiệm vụ mang tính chiến lược lâu dài. Điểm đáng lưu ý là, những điểm mạnh và hạn chế trong cách ứng xử với đại dương của người Việt cũng như vị thế của biển trong lịch sử dân tộc cần được đánh giá một cách khách quan và nghiêm túc để thực hiện thành công chiến lược biển Việt Nam; đồng thời góp phần bảo vệ chủ quyền biển đảo, bảo vệ an ninh, kinh tế biển, củng cố mối quan hệ hợp tác, hữu nghị với các quốc gia khu vực.

Đúng như mục đích xuất bản cuốn sách, đã được Chủ biên PGS. TS. Nguyễn Văn Kim viết trong phần Dẫn luận (tr. 27-28), từ các góc độ chuyên môn, cách tiếp cận liên ngành mà chủ yếu là Khảo cổ học - Sử học - Quốc tế học... cuốn sách muốn góp phần làm sáng tỏ một số vấn đề, lĩnh vực trong truyền thống biển Việt Nam, tìm hiểu vị thế biển Việt Nam trong các mối bang giao khu vực. Mặt khác, cuốn sách cũng trình bày những tri thức, kinh nghiệm khai thác và quản lý biển, quá trình đấu tranh bảo vệ chủ quyền, lợi ích kinh tế biển đảo... của dân tộc ta trong lịch sử. Ngoài ra, nó còn thể hiện một cách nhìn, một tấm lòng, tinh thần trách nhiệm của những nhà nghiên cứu, giảng viên, trong cuộc đấu tranh bảo vệ chủ quyền biển đảo, bảo vệ những giá trị thiêng liêng của dân tộc.